

A MAGYAR TÁRSADALOM SZERVEZÉSE

IVÁNKA PÁL

VÁCZI JÁRÁSI FŐSZOLGABÍRÓ, MINT A VÁCZI
JÁRÁSI KÖZMŰVELŐDÉSI EGYLET ELNÖKÉNEK
A VÁCZI JÁRÁSI KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET
1908-1K ÉVI KÖZGYŰLÉSÉBEN ELMONDOTT
ELNÖKI MEGNYITÓJA.



GYOMA, 1908.
NYOMATOTT KNEK IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

Tárgy: „*A magyar társadalom szervezése a Magyarországot fenyegető minden veszély és ellenség ellen.*”

1.

Mi az? Rákóczy kuruczai keltek ki sírjukból? Vagy a több százados lidércnyomás alul fölszabadult magyar Genius ihlette meg a hosszas álomban elzsibbadt lelkeket? Vagy talán a sok száz évi nyomás hatása most van születőben, hogy a magyarság öntudatra ébredve, egy hatalmas nemzeti, társadalmi szervezetbe lépve, felvegye az önvédelmi létharczot a magyarságot fenyegető minden veszély és ellenség ellen?

Igen! Rákóczynak, a legnagyobb, legönzettelebb, legönfeláldozóbb magyar vezérnek hamvai a magyar anyaföldet, szelleme a magyar lelkeket ihlette meg. Lángoló hazaszeretetének örök dicsőségű, halhatatlan példája messze világító fényes fáklyát gyújtott a sötétségben és rávilágított az elnyomott és korlátolt függetlenség birtokában lévő nemzetek fenmaradásának, fejlődésének és felvirágozásának bár rögzös, tekervényes, de egyetlen ösvényére, melynek neve: »*nemzeti öntudat*«.

Úgy látom, hogy most van ébredőben a magyar nemzeti öntudat. Legalább minden jel erre vall. Politikában, irodalomban és a társadalom szervezkedésében, mindenütt ott látni az ébredő és erős-

bödő nemzeti öntudatot és nemzeti irányzatot; – nem az egész nemzetben, nem a nagy tömegben, mert a nagy tömeg mozdulata és átalakulása lassú; de azon érzékenyekben, akiknek ösztöne megérzi a nemzetek életében az idők változását, a jobb jövő hajnalhasadását.

Nemcsak prófétákat, hanem magamhoz hasonló egyszerű, szürke, mindennapi embereket is megajándékozott a mindenség bölcs vezetője bizonyos előérzetekkel a bekövetkező jó vagy rossz iránt.

Én úgy látom, úgy érzem, hogy a magyar nemzet sok ellentétes jel daczára, a nem messze álló jövőben, tétovázás nélkül, komoly elhatározással és céltudatossággal rá fog lépni a Rákóczy példájának és köztünk élő nagy szellemének világító fáklyájával megvilágított nehéz, fárasztó ösvényre, a nemzeti öntudat útjára, mint egyetlen útra, mely ezt a támasz és rokon nemzet nélkül, a világban egyedül álló, sokat sanyargatott, s bár megfogyott, de még meg nem tört nemzetet ezer bajából kiemelni és ezer ellenségével szemben megvédeni képes.

Megvédeni, mondom – és nem megmenteni, mert hiszen a magyarság ma még nincs veszélyben, hanem veszélyben van ebben az országban a magyarságnak, mint honfoglaló, államalkotó és szent István országában vezető nemzetnek, ősi, szerzett joga és befolyása az állam igazgatására; veszélyben van a múltban oly dicső tettek rugója: a nemzet fiaiban a magasabb eszményekért való lelkesedés, a közügyek iránt való önzetlen érdeklődés, az önfeláldozó hazaszeretet; veszélyben van a magyar

munkáselem erkölcsi alapja; veszélyben van a nemzet állománya, a természetes szaporodás mesterséges korlátozása és a növekvő kivándorlás által; nem kevésbé aggasztó a nemzetet alkotó népek elsatnyulásának elvitathatatlan ténye és ennek minden szomorú következményei.

A társadalmi bajok és ártalmas körülmények, mely ezer fekélyként lepi el a nemzet testét, a számtalan belső és külső ellenség, mely az eddiginél nagyobb erővel, létében támadja meg a nemzet életfáját, az érzékenyebb elemeket erőteljesebb tevékenységre sarkalják. Serény munkálkodás folyik az ország minden részében, a magyarság körében, fent és lent, minden irányban.

Az Országos Magyar Szövetség kezdeményezésére megindult a mozgalom az összes magyar közművelődési és közczélú hazafias egyesületeknek szerves összekötése érdekében. A Tulipán Szövetség Magyar Védőegyesület hatalmas lépésekben halad előre az országban hódító útjában, valamint a magyar iparvédelemben kifejtett komoly munkájában. Az Országos Magyar Iskola Egyesület hosszú tengéletből új, pezsgő életre kelt. A Nemzeti Falanx, a Gyermekvédő Liga, a Magyar Társadalomtudományi Egyesület s több más hazafias és közczélú egyesület megindult működése, a Zalaegerszegen a legközelebb elmúlt napokban megalakított vármegyei közművelődési egyesület létesítése, másrészt pedig a kormányzatban beállott irányváltás, mind azt igazolják, hogy a nemzet korszakváltás küszöbén áll.

Nem kell látnoki képesség ennek felismerésére,

csak nyitott szemmel való nézés, elfogulatlan szemlélete a dolgok folyásának.

És ha ez így van, – s hogy így van, bizonyos – mit tegyünk, hogy nemzetünknek és ez által magunknak is hasznára legyünk?

Mindenekelőtt győzzük le önmagunkban a közügyek iránt való, részint őseredeti keletű, részint mesterségesen belénk nevelt közönyt, ébreszszük és neveljük magunkban és hozzátartozóinkban a közügyek iránt való önzetlen érdeklődést, lelkesedést. Szakítsunk az eddigi gyámoltalanságunkkal, melylyel minden bajunkban és dolgunkban csak a kormánytól és hatóságoktól vártunk minden támogatást, minden segítyt; fogjunk a dologhoz, dolgunk igazságában való rendületlen bizalommal, ne nyugodjunk addig, míg célunkat el nem érjük: a művelt, gazdag, hatalmas Magyarország alapjait le nem rakjuk és kifejlődését, felvirágozását nem biztosítjuk.

És ez nem túlzás, nem önhittség, nem túlbecsülése azon erőknél, melyek ma szétszórta, megosztva, nem tűnik tán fel a kételkedők szemében elegendőnek a megoldásra váró feladatok megvalósítására, de egyetértve és egy cél felé irányítva, legyőznek minden ellenállást, mert az akaraterő szívs kitarással párosulva, olyan mint a víz, cseppje is rést vág a kősziklában hosszú időn át; nagy tömege sziklákat görget hegyről a völgybe, gátakat szakít, megváltoztatja aránylag rövid idő alatt a föld felszínét s nincs erő, nincs hatalom, mely a nagy folyók folyását megállíthatná.

A lelkesedés pedig olyan, mint a tűz, a családi körben világít és jóleső meleget ad, a nagy

tömegek szolgálatában megolvasztja az erezet, forgátja a világjáró óriási alkotmányok kerekeit és megszünteti a távolságokat.

A hazaszeretet tüzével párosult akaraterő, nemzetfentartó és alkotó hatalmának legfényesebb élő példája a magyarság egyetlen élő rokona, a finn nemzet.

Magyarország területénél 100,000 négyzet-kilométerrel nagyobb területen, az ezer-tó sziklás, nagy részben jeges országában elszórtan élő két és fél millió, maroknyi finn nemzet, hétszázados elnyomatás után, a muszka czár zsarnokságával szemben a múlt század első felében nemzeti öntudatra ébredt. Felismerte, hogy a százmillió muszka alattvalón uralkodó minden oroszok czárjának azon törekvésével szemben, hogy az értékes kis finn nemzetet, mint ilyent eltörülje a nemzetek sorából és beolvaszsa a hatalmas muszka tengerbe, mely hatalma tetőpontján, egész Európa meghódításának és orosz-szá tételének ábrándjában ringatta magát, *egyedüli menedék a finn akarat és egyedüli fellegvár a hétszázados svéd uralom alatt elhanyagolt finn nemzeti jelleg, nemzeti öntudat kifejlesztése.*

A sok százados svéd uralom és műveltség befolyása alatt Finnországban művelt ember nem beszélt finn nyelven, a finn országházban svéd nyelven tárgyaltak, a finn szabadságot dicsőítő finn írók svéd nyelven írtak. Csak a nép beszélt finnül, de ez a nyelv már nagyon elmaradt fejlődésében a többi művelt nemzetek nyelvétől, úgy, hogy az előhaladottabb kor igényeinek és az új fogalmak kifejezésére nem felelt meg.

Az a nemzet, mely nem tudta megtartani saját nemzeti nyelvét: nem építhette fel a finn nemzeti jelleget és nemzeti öntudatot s mint minden idegen műveltség pusztító befolyásától megoltalmazó fellegvárnak jelentékenyebb védőbástyáit sem: a finn nemzeti irodalmat, nemzeti művészetet és tudományt.

A tatárpusztítás országokat dűlt fel, népeket söpört el útjában, mint egy dülő orkán, mely házakat rombol; törzsében töri ketté a százados fákat, falvakat, erdőket és az útjába eső minden élőt pusztít, elsöpör; de ha a pusztítás után a béke és nyugalom mindent éltető, fejlesztő napja újra kisüt és az alkotó, áldásthozó tevékenység esője újra és újra megöntözi a letarolt területeket: az enyészet nyomán új élet kel, új hajtások fakadnak, a megsemmisültnék vélt, letört fák és növények törzséből kedvező körülmények között a dús hajtások hamar kipótolják a veszteséget. Az elbújdosó, szétszórt, már megsemmisültnék vélt emberek előjönnek rejtekükből és mint a hangyák hozzálátnak feldűlt fészkeiknek helyreállításához s elhagyott munkáiknak folytatásához.

Magyarországot is többször végigszáguldották a tatár, török dűlások pusztító orkánjai és a magyar nemzet már-már kiveszettnek vélt életfája újra és újra kisarjadzott és a rövidebb, hosszabb, nyugalmasabb időkben megerősödött.

Az idegen műveltség befolyása a nemzetek életfáját nem töri derékban ketté, házakat nem pusztít, falvakat nem dűl fel, nem borítja lángba, vért nem ont, nem öl, a népet nem űzi el békés otthonából, nem irtja ki vonulásának útjában; csak

csendben, lassan, előbb elaltatja a nemzeti érzést, elveszi a nemzeti viseletet, nemzeti szokásokat, nemzeti Ízlést, megváltoztatja a nemzeti dalt, tánczot, művészetet és erkölcsi felfogást; azután már könnyen elveszi azt a nyelvet, melyen őseink beszéltek, melyen anyáinktól az első szavakat tanultuk és a múltban önfeláldozó, hős nemzet fiaiból »felvilágosodott« világfiakat nevel, akik nemzeti viseletükkel együtt, lomtárba téve a »meghaladott, kicsinyes felfogásokat«, u. m. nemzeti öntudat, önfeláldozás és hazaszeretet, már »magasabb világpolgárság«-ról beszélnek és semmiért sem lelkesednek, mert a lelkesedés, más szóval »felhevülés«, nem »európaias« művelt emberhez, hanem csak gyermekekhez és a műveltség alacsonyabb fokán álló emberekhez méltó dolog.

És amit a tatár és török pusztítás nem tudott elvégezni, azt az idegen műveltség befolyása csendesen, simán elvégzi mindazokkal a nemzetekkel, akik ellenállás nélkül átengedik magukat a nagyobb idegen műveltség befolyásának, mint a morfinisták a morfium pusztító hatalmának

A magasabb svéd műveltség hétszáz éves átalakító befolyása alatt a finn nemzet életfája átalakult; csak gyökerei és törzse nem változtak meg.

A nép még finn nyelven beszélt, finn dalokat énekelt és finn regéket regélt a régi finn dicsőségről.

És ez a csekély alap elegendő volt egy paraszt szülőktől származó, tanult, lelkes finn ifjúnak, Lönnrot Illésnek (orvos, később a finn nyelv és irodalom egyetemi tanárának), hogy álruhát öltve, 1823-ban

(Vikár szerint 1828-ban) megkezdje az országban a népélet tanulmányozását és minden még meglévő finn nemzeti hagyományoknak összegyűjtését.

Hosszú, sok évi, nélkülözésteljes, fáradtságos vándorlás után, gazdag gyűjteménynyel tért vissza az ország fővárosába, nagy szorgalommal rendezte az összegyűjtött anyagot és összeállította a világhírű »Kalevala« című finn nemzeti hőskölteményt (mely ötven énekből, »runo« és huszonötezer versszakból áll).

Részint az ő példáján felbuzdulva, részint vele egyidőben, lelkes finn hazafiak hangyaszorgalommal gyűjtöttek, dolgoztak, alkottak és alig egy pár évtized alatt kiépítették a művelt finn nyelvet, finn nemzeti irodalmat, megteremtették a finn nemzeti művészetet, magas színvonalra emelték a finn nemzeti tudományt. És ezzel a maroknyi kis finn nemzet elismerést, tekintélyt vívott ki magának Európa művelt népei előtt.

Ha a finn nemzet az utolsó órában – de még kellő időben – nem ébred nemzeti öntudatra: nincs hatalom, mely őt megmentse a megsemmisüléstől, az idegen nemzet tengerébe való beolvadástól.

Ma pedig létének fellegvárát úgy megerősítette, hogy nincs hatalom, mely a finn nemzettől elvegye azt, ami egyedül az övé és ami az ő fenmaradását örök időkre biztosítja: *a nemzeti érzés, nemzeti öntudat és ennek külső kifejezése, a nemzeti nyelv, irodalom, művészet, tudomány és erkölcs.*

A finnek történetének ismerete minden ma-

gyárban, – kiben még csak egy szikrája él is a nemzeti érzésnek – felébreszti az érdeklődést és vonzalmat a velünk hasonló sorsú rokon kis nemzet iránt. Eredetünk, vándorlásaink, küzdelmeink, történetünk, sorsunk és helyzetünk nem egyenlő, csak sokban megegyező, hasonló. Hogy melyik küzdött, szenvedett többet, melyik van válságosabb és melyik kedvezőbb helyzetben, afölött lehet tárgyalni; egy azonban bizonyos, az, hogy a magyar nemzet is idegen nemzeti műveltség befolyása alatt állott többé-kevésbé első szent királyunk uralkodása óta, aminek tagadhatatlanul meg volt a haszna is a mi fejlődésünkre; de csak el kell gondolni, hol lennénk ma, ha ezt az országot Szent István és Mátyás király szellemében, magyar érzésben és nemzeti öntudatban vezették volna, magyar nemzeti érzéstől áthatott nemzeti fejedelmek.

Mi négyszáz éven át nyögünk idegen uralom alatt.

Volt idő, a mikor a művelt magyarok közül sokan nem értettek magyarul (ma már hála Istennek, kevesen vannak ilyenek).

Az utóbbi évtizedekben az istentagadás, a nemzetközi világpolgáriság elvének Lucziferjei s a felbújtogatott nemzetiségek oly erővel támadnak minden ellen, ami magyar és ami magyar nemzeti, hogy ha a nemzet hű fiai az elvetemültek vakmerő támadásait egyesült erővel és a legnagyobb erélylyel vissza nem vernék: kiszámítható időn belül megfordulna Széchenyi jóslata és már most elkészíthetnénk a magyar nemzet temetőjének kapujára a feliratot: „*Magyarország nincs, csak volt.*”

Nehéz volna kétségen felül megállapítani, hogy a finn vagy a magyar nemzet van-e előnyösebb helyzetben; de ha ott a muszka czári hatalmat és önkényuralmat, ezzel szemben a maroknyi (2½ milliónyi) finn nemzetet, emitt a magyar közjogi viszonyokat, a német hatalom befolyását, a magyarság számtalan külső és belső ellenségét és ezzel szemben a magyar nemzetnek számtalan érdekkörökre való szétforgácsoltságát tekintjük: nem tagadhatjuk, hogy a két nemzet állapota súlyosan válságos; ők mégis annyiban előnyben vannak fölöttünk, hogy az ő társadalmuk egységes, tömör; a miénk pedig megosztott.

Ez a mi legnagyobb bajunk és ez volt mindig veszedelmünk.

Ha a mindenkori magyarság csak a főcélra nézve mindig együtt tartott volna: a most önálló, független, hatalmas Magyarország nem volna kénytelen túrni azt a megalázó viszonyt, mely alól magát egyhamar felszabadítani aligha tudja.

De ne essünk kétségbe. A helyzet nem reménytelen. Nem kell még faragtatni a magyar nemzet temetőjének kapuját; nem kell még szövegezni a kapu feliratát: „Magyarország nincs, csak volt” és a lemondás jelszavát: „Hagyj kívül minden reményt” („Lasciati ogni speranza”), mert „Él magyar, áll Buda még!”

Ezer évi múltunk igazolja, hogy a magyar akarat nem alábbvaló a finn akaratnál.

Ha a 2½ milliónyi finnség aránylag csekély töredéke rövid egy pár évtized alatt csodát tudott művelni és felélesztette a már elpusztultnak, halott-

nak vélt finn nemzetet, – a számban nagyobb magyarság arányban is nagyobb nemzeti zászlóvivői a kisebb területen összpontosítottan élő magyarság körében kétségtelenül el fogja érni azt, hogy a magyarság társadalma egységes szervezetbe állva, egyesített erővel lásson a nemzeti jólét alapozásának önfeláldozó, de felmagasztaló és boldogító dicső munkájához.

Előttünk az élő példa, mutassuk meg, hogy mi sem vagyunk „Kaleva” (vagy „Kalev” a finn hősök apja, őse) dicső unokáinál alábbvalók.

Legyen jelszavunk: „Egyesült erővel” és „A haza minden előtt.

Míg a politikára hivatottak az ország közjogait védelmezik, mi, a nemzet napszámosai, kor-, rang-, vallás-, társadalmi állásra és foglalkozásra való tekintet nélkül álljunk be egyetlen nagy táborba, a magyarság érdekeit védelmezők és szolgálók táborába, s ebben a táborban, melybe igyekezni fogunk Magyarországon minden hú fiát felvenni, akármely nyelven, akármely templomban imádja is Istenét (csak imádja), a finn testvérek hazafias, önfeláldozó, nemes, céltudatos, okos példáját követve, mozdítsuk elő minden téren a nemzet jól felfogott érdekét, a közjólétet, a közmunkálódást, neveljük a nemzeti szellemet, nem önérdékből, azonban nem feledve azt, hogy a közjóit előmozdításával saját érdekeinket is jól képviseljük.

Tárgy: *A magyar társadalom szervezése.*
– *Országos Közművelődési Tanács.*
– *Társadalom tudományok, „a társadalom önkormányzata” tudományának és ezek gyakorlati alkalmazásának iskolái.* – *Törvényhatósági tisztviselői megyei osztályok, a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének keretében.*
– *Indítvány a V. T. O. E. közgyűléséhez.*

II.

Kétségtelen, hogy a társadalmi és nemzeti erő a társadalom és nemzet szervezettségében van.

China a világ legnagyobb birodalma, legkorlátlanabb központi hatalommal, még sincs tekintélye, erkölcsi súlya, ereje, mert a chinai társadalom és nemzet szervezetlen, akarat nélküli tömeg.

A két és fél millió lelket számláló – és a száz millió orosz felett önkényesen uralkodó minden oroszok czárjának uralma alatt álló – finn nemzet, csekélysege daczára, számottevő, tekintélyes, anyagi boldogulásra hivatott, erkölcsi súlylyal bíró, elismert, művelt kis nemzet, mert társadalma nemzeti öntudatra ébredt és szervezett.

A magyar nemzeti társadalom – eddig – rendszeresen szervezve nem volt; de aki az eseményekben, az állami és társadalmi alkotásokban és működésekben meglátja a lényegét, az nem vonhatja kétségbe, hogy a magyar nemzeti társadalom szervezése törvényalkotásokban, kormányzatban és

társadalmi utón reményre jogosító erővel indult meg. Előljár a kormány és törvényhozás, a haladó kor követelményeinek megfelelő – alapvető – társadalmi érdekeket szolgáló kormányzati tevékenységével és törvényalkotásaival.

Országos közművelődési Tanács.

Ezzel párhuzamban halad – mintegy szellemi kapcsolatban – a magyar nemzeti társadalmat képviselő, magyarországi közművelődési és közczélú hazafias egyesületek vezetősége, amikor annak kijelentésével, hogy: „A belföldön és külföldön, a magyar állam és nemzet ellen legújabbán ismét megindult, sőt folyton fokozódó nemzetiségi támadások szükségessé, parancsoló követelménnyé teszik a magyarságnak sorakozását az állam és saját védelmére”, elhatározta a magyar közművelődési és a hazafias közczélú magyar egyesületek együttműködését biztosító szervezetnek megalkotását.

A szabályzat készen van, a magyarországi közművelődési és hazafias közczélú egyesületek országos kongresszusa folyó hó 20. és 21-ikére Budapestre már ki van tűzve. Kétségtelen, hogy a kongresszus a magyar társadalom szervezésének elengedhetlen szükségességét kimondja és az „Országos Közművelődési Tanács” alapszabálytervezetét elfogadja s akkor 1908. június 21-től, illetve az alapszabályok miniszteri jóváhagyásától kezdve, a magyar nemzeti társadalomnak lesz egy hatalmas központi szerve, melyben mindazon közművelődési és közczélú hazafias magyar egyesületek képviselve

lesznek, melyek az „Országos Közművelődési Tanács” tagjai sorába belépnek. Az „Országos Közművelődési Tanács” lesz a magyar nemzeti társadalom vezérkara. Ezen vezérkarnak lesz egyik fontos feladata a magyar nemzeti társadalom hadseregét szervezni. Nem lehet kételkedni, hogy a vezérkar ezen fontos feladatát teljesíteni is fogja, de az ő működésének csak úgy lehet eredménye, ha minden jó magyar hazafi bizalommal, reménnyel és odaadással támogatja a vezérkart és kiveszi a részét a magyar nemzeti társadalom szervezésének munkájából, mert a kétely, a bizalmatlanság, reménytelenség, nemtörődömség, közöny és elfásult nembánomság „alpesi” nagyságú akadály áll azon lelkes, buzgó hazafiak előtt, akik a magyar nemzeti társadalom szervezését tűzték ki maguk elé célul.

Az Alpeseken hadseregeket keresztül vezetni Napóleonok és önfeláldozó, lelkes katonákból szervezett hadseregek kellene.

A magyar társadalom vezérkarának lehetnek Napóleonjai, de szervezett hadserege egyelőre nincs. Az Alpesekek áttöréséhez nem kell ugyan hadsereg, de kell tudás, műszer, erő, szorgalom és kitartás.

Ki kételkedik abban, hogy ezen kellékek a magyar nemzeti társadalomban és annak hivatott vezetőiben megvannak, – csak igénybe kell venni.

A vezérkar még ez évben megkezdheti csendes munkáját: az akadályoknak áttörését.

A magyar társadalom közkatonái sem nézhetik ölbetett kezekkel, tétlenül, százaknak, erőt és kitartást igénylő munkáját a milliókért, hanem összetett erővel lássanak az „alpesi” akadályok áttörésének

munkájához az ellenkező oldalról, hogy félidő alatt áttörve az akadályokat, a másik oldalról megindult vezérkarral a központon találkozzanak.

Czél a magyar nemzeti társadalom szervezése, vagyis Magyarország hazafias polgárságának a magyarság veszélyeztetett érdekei megvédelmézésére egy hatalmas táborba (társadalmi szervezetbe) való toborzása és cselekvésre bírása, mert a mely nemzetben nincs meg a nemzeti öntudat és összetartás, az a nemzetek versenyében elmarad; ellenben amely nemzet fiait nemzeti önérzet és lelkesedés hatja át, az, hogyha bár számra nézve oly kicsiny is, mint a finn nemzet, el nem marad.

A célnak – a magyar nemzeti társadalom szervezésének – munkájából minden jó hazafi kivetheti a részét a maga hatáskörében, mert semmi más nem kell hozzá, mint annak az igazságnak a megismerése, hogy: *ha a magyar nemzet minden hü fia lelkesedéssel, odaadással és lelkiismeretesen teljesíti minden kötelességét akkor ezen sokat hányatott magyar nemzet minden ellenséges támadás daczára is önálló, hatalmas, boldog nemzetté fog fejlődni.*

Társadalomtudományok, „a társadalom önkormányzata” tudományának és ezek gyakorlati alkalmazásának iskolái.

Hogy minden jó hazafi megismerje minden kötelességét, arra iskolákat kell alkotni. Nemcsak

olyan iskolákat, aminőknek alkotására a kormány törvényes intézkedéssel rakta le az alapköveket, melyekben a tanuló ifjúság, valamint a tanítók és tanárok fogják megtanulni a hazafias és társadalmi kötelességek teljesítésének tudományát, – s nemcsak olyan iskolákat, melyekben a felnőttek részesülnek hazafias szabad tanításban, hanem olyan iskolákat, melyekben a társadalom művelt ifjúsága és vezető elemei érintkezve egymással, megtanulják egymástól a nemzeti eszményekért való lelkesedést, a nemzeti és társadalmi kötelességek teljesítésének eszközeit és módozatait.

Ilyen iskoláknak a keretei már nagyrészen megvannak a társadalmi és hazafias intézményekben és helyi szervezetekben, csak meg kell tölteni közművelődési, közgazdasági, erkölcsi és nemzeti tartalommal.

Ilyen tudással felfegyverzett társadalmi és nemzeti hadsereg szolgálatába való katonákat és apostolokat képező iskolák alkotására alkalmas keretek az összes magyar közművelődési és hazafias közcélú egyletek; – némi változtatással az összes városi kaszinók és társaskörök.

A V. T. O. E.-nek keretében törvényhatósági tisztviselői megyei osztályok.

Ilyen iskolákká lehetnének a vármegyei tisztviselők által a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének keretében megyénként alkotandó törvényhatósági tisztviselői megyei osztályok.

Ezen megyei osztályoknak feladata volna:

1. A V. T. O. E. erkölcsi és anyagi támogatása és az országos egyesület alapszabályaiban megállapított célok előmozdítása általában.

2. A megyei osztályhoz tartozó tisztviselők, segéd- és kezelőszemélyzeti tagok jogos és méltányos törekvéseinek támogatása által azok anyagi és erkölcsi javának előmozdítása és biztosítása.

3. A megye területén a) a társadalmi, közművelődési, közgazdasági és magyar nemzeti eszmének terjesztése;

b) az erkölcsi élet fejlesztése;

c) a nép anyagi boldogulásának előmozdítása;

d) közérdekű társadalmi és közigazgatási eszmék megvitatása;

e) megyei, járási, városi közművelődési és közszervezetek alkotása és támogatása.

Ezekben a törvényhatósági tisztviselők megyei osztályaiban meg lenne az alkalom a vármegyei központi és járási tisztviselőknek gyakrabban összejönni, egymással érintkezni, eszmét cserélni, egymástól tanulni kitartást, lelkesedést és ügybuzgóságot.

Összetartásban rejlik az erő.

A vármegyei intézmény hazánk talajában nőtt ezredéves kipróbált intézmény. Mint közigazgatási és politikai intézmény hazánk viszonyainak megfelelő.

Hiányosságai vannak. Ezek közt egyik hiányossága, hogy azok az összekötő kapcsok, amelyek azelőtt fennállottak a vármegyei tisztviselők és a társadalom között, ma már meglazultak, mert a vármegyei tisztviselőket a nagyon megszaporodott

irodai munkák és megváltozott életviszonyok hovatovább mindig jobban és jobban elvonta és elszoktatta a társadalmi érintkezéstől. Nem a fehér asztalnál való érintkezést értem, hanem a társadalom közéletében való tevékeny részvételt, a mire a közigazgatási tisztviselők elsősorban volnának hivatottak.

Így történt, hogy a társadalom közéleti fejlődésére a törvényhatósági közigazgatási tisztviselők ma már legnagyobb részben elvesztették befolyásukat s helyüket és a társadalom vezetésére hivatott szerepüket az országban már sok helyen, a minden társadalmi rendet és magyar nemzeti érdeket lábbal taposó nemzetiségi és nemzetközi bújtotogatok foglalták el.

De nem féltem én a nemzetet sem a nemzetiségi, sem a nemzetközi bújtotogatóktól, mert az egy zömben élő magyarságnak – végeredményben – létét nem veszélyeztethetik; de féltem a magyarságnak mint államfentartó nemzetnek fölényét, befolyását, fontos érdekeit, féltem a jó magyar polgárságot a bújtotogatók félrevezetésétől és féltem a nemzetiségek közé ékelt magyarságot, mert úgy a nemzetiségek, valamint a nemzetköziek szervezetten, zárt sorokban intézik a magyarság ellen ostromaikat, a magyar társadalom pedig szervezetlenül áll velük szemben. A magyar társadalom már észre vette azt a veszélyt, amit a részben nyílt, részben alattomos nemzetiségi és nemzetközi lázítók támadásai rejtenek magukban, s aki még nem vette észre, vagy nem mérlegelte, rövid idő alatt mérlegelni fogja és akkor minden jó hazafi önként és

készséggel beáll a sorokba, ki-ki ott, a hol van, hogy részt vegyen a nagy munkában: „a magyar nemzeti társadalom szervezésében.”

Indítvány

a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének közgyűléséhez:

1. Határozza el a közgyűlés, miszerint a fentebb elmondott indokokra való tekintetből, az ott meghatározott célok megvalósítása érdekében felveszi alapszabályaiba a törvényhatósági tisztviselők vármegyéenként való szervezetét, a V. T. O. E.-ének keretébe beillesztve.

2. Ennek elfogadása esetén vagy állítsa be a közgyűlés a választmány által előterjesztett módosított alapszabálytervezetbe az alábbi rendelkezéseket és szakaszokat, vagy ezeknek az alapszabálymódosításra vonatkozó tervezettel leendő szervi összeköttetésbe hozását bízza egy kiküldendő bizottságra, a mely bizottságba kérem az indítványt betérjesztő alulírottakat is beválasztani és meghívni.

A Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének alapszabályaiba felveendő rendelkezések és szakaszok.

Az egyesületnek tagjai:

9. §. 1-ső bekezdése helyett. Rendes tag lehet minden vármegyei tényleges vagy nyugdíjas tisztviselő, aki évenként (4 k.) segéd és kezelő személyzeti tag, aki évenként (2 k.) tagdíjat fizet az illető vármegyei osztály útján az egylet pénztárába.

9. §. 2. bekezdése megmarad.

A 11. §. úgy mint ott a 4-ik sorba „az osztályelnök útján az egyleti központi irodának”.

12. §. A belépő tagokat az osztályelnök írásban jelenti be (az egyleti központi irodába címmezve).

18. §. után:

k) a vármegyei osztályok.

43. §. után:

A vármegyei osztályok úgy mint a vármegyei tisztviselők helyi érdekeinek előmozdítására alakított szervezetek *a)* saját belügyeiket az egylet elnöksége által jóváhagyandó ügyrend alapján kezelik és intézik, ügykezelésük és helyi feladataik megoldására tetszésszerűen, de az ügyrendben meghatározandó tagdíjakat állapíthatnak meg és szedhetnek; *b)* közös érdekű egyleti ügyekben tanácskozhatnak, felterjesztéseket, javaslatokat és indítványokat intézhetnek az egylet elnökségéhez; ilyen ügyekben azonban a központi választmány jóváhagyása nélkül hozott határozataikat nem hajthatják végre.

c) Működési tervüket és közérdekű határozataikat tartoznak az egylet elnöksége útján az igazgató-tanácsnak bejelenteni.

d) Az egyleti tagdíjaknak az osztály tagjaitól pontos időben való beszédéséről és az egyleti pénztárba való beszolgáltatásáról gondoskodnak. (16. §.)

Az igazgató-tanácsra vonatkozó §-nál utolsó pont gyanánt

Igazgató tanács.

Tárgyalás alá veszi a megyei osztályok előterjesztéseit, javaslatait és indítványait, azok tekintetében határoz és intézkedik.

Indokolás.

A vármegyei tisztviselők az országban szétszórta, egymástól megyénként és járásonként elkülönítve élnek, (1903. évig szervezetlenül). Az 1903. év előtt megismételt sikertelen szervezési kísérletek után ugyan 1903. évben egy bátor, kitartó ifjú vármegyei tisztviselő kezdeményezésére és lankadást nem ismerő működésével megalakult a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesülete, mint a törvényhatósági tisztviselők országos központi szervezete, mely szervezet fényesen beigazolta ezen fejezet élén álló azon állításom igazságát, hogy: „a társadalmi és nemzeti erő a társadalom és nemzet szervezettségében van”, mert még ezen testületi szervezet megalakulása előtt a vármegyei tisztviselők a legképtelenebb anyagi és szolgálati viszonyok közt voltak; azóta időről-időre újabb és újabb anyagi és erkölcsi értékű oly vívmányokat értek el, amit szövetkezés nélkül oly mértékben nem értek volna el, még akkor sem, ha méltányosan elismerjük is a kormányzatban azóta beállott felfogásváltozást is.

Nem akar ez vád lenni az elmúlt kormányok férfiaival szemben, mert azok között is voltak bölcs államférfiak, de ők is – mint emberek – az akkori általános felfogás hatása alatt, másként ítélték meg a közigazgatási tisztviselőket és a magyar közigazgatás egész nagy kérdését, mint az

utóbbi kormányok férfiai s ők is a sajtóval és a sajtó által irányított közvéleménynyel lekicsinyelték ezt a kérdést és úgy kezelték, mint egy magát lejárt, elavult, lomtárba való, régi intézményt: „ami ugyan megérett már a kiselejtezésre és félretételre s csak az elmaradott, minden régihez ragaszkodó, kicsinyes felfogás képez még némi akadályt a vármegyei közigazgatási rendszernek az állami közigazgatási rendszerrel leendő kicserélésében. – S minthogy ezen kicserélést most még nagyobb erőltetés és rázkódás nélkül nem lehet végrehajtani, várni kell, míg magától megéri a kérdés és a vármegyei közigazgatás túlérett gyümölcse magától hullik le fájáról.” – Nem csoda, ha ily felfogással és meggyőződéssel a kormányok nem mutattak készséget ezen elavult intézmény életének meghosszabbítására és a vármegyei közigazgatási intézményt nem javították, nem fejlesztették.

Hála Istennek! A sokat ócsárolt és gáncsolt vármegyei tisztviselők „kényszerűségből, megszkákból” és talán (voltak akik) – hazafiúi kötelességből – kiállották a megpróbáltatás hosszú éveit; a lezajlott és szerencsésen végződött nemzeti ellenállás pedig meggyőzte a jóhiszemű hazafiakat nagy tévedésükről. Ma már az ország túlnyomó többsége meggyőződött, hogy az ezredéves magyar vármegyei közigazgatási intézmény nem lomtárba való elavult intézmény, a magyar viszonyoknak megfelelő, csak az a baj, hogy mesterségesen elhanyagolták, mint a rossz bérlők a lejárt bérleten szerződésileg fentartásra nem köteles épületeket. Csak addig álljon, míg nekik kell, azután hadd

dőljön össze, szakadjon annak a nyakába, aki átveszi. Nem dőlt össze; és mert némileg már ki is lett javítva, de főként, mert a többségre jutó önkormányzati felfogás kapcsai tartják össze repedezett falait, a lelkes önkormányzati tisztviselők pedig az ügybuzgóság és lelkesedés pilléreivel támogatják a megrögzött rosszakarók támadásai és károsításai ellen: nem is kell egyelőre attól tartani, hogy a gazda nyakába szakadna. Ez azonban nem ok arra, hogy elbázzuk magunkat és most már semmit, vagy csak keveset tegyünk a vármegyei közigazgatás javítása érdekében.

Nincs is az iránt kétség, hogy a mai kormány, mihelyt a legfontosabb és legsürgősebb kérdéseket megoldta, kellő gondot fog fordítani Magyarország belső berendezkedésének kérdésére és a belső berendezkedéshez tartozó egyik legfontosabb intézményre, a közigazgatásra is. – Ez elsőrendű állami érdek, „mert minden ország fejlődése szoros vonatkozásban áll az ország közigazgatásának minőségével.” Ezt a mai képviselőházi többség és kormány nagyon jól tudják. Még sem szabad a társadalomnak és a közigazgatás napszámosainak ösztetett kezekkel várni minden javítást és támogatást a kormánytól, hanem a társadalomnak és elsősorban a vármegyei tisztviselőknek is ki kell venni a részüket a magyar közigazgatás megjavításának és fejlesztésének munkájából. Amit azonban csak úgy valósíthat meg, ha kellően és megfelelően kifejleszti a V. T. O. E.-nek üdvös intézményét.

A V. T. O. E. mint összekötő kapocs a vár-

megyei tisztviselők között és mint a tisztviselők érdekeinek képviselője, képes lehet megfelelni ezen céljának, de a nemzet fentartására, a nemzeti érdekek megvédésére, a magyar társadalom szervezésére és a vármegyei tisztviselőknek ez irányban való nevelésére és a testületi szellem fejlesztésére csak úgy gyakorolhatna befolyást, ha a központi szervezet gyökérzete és ágazata az egész országra kiterjedő hálózattá fejlődnek; s míg egyrészt erejét az egész ország talajából merítené, másrészt jótékony árnyékát és működésének gyümölcseit az egész ország közvetlenül élvezhetné, éppen úgy, mint a közigazgatásnak, melynek intézménye nemcsak egy erős központi szervezetből, hanem az egész országra kiterjedő számtalan kisebb szervezetekből áll, melyek szoros szervi összeköttetésben vannak egymással és melyek egy központi akaratnak a vezetése alatt egy irányban és egy időben hajtják végre azt, aminek végrehajtására bármilyen hatalmas központi szervezet – egymagában – alsóbbrendű szervezetek nélkül képtelen volna a meglévő állami berendezkedésben és a meglévő körülmények között.

Talán kérdés tárgyát képezhetné az, hogy vajon nem lehetne-e a vármegyei közigazgatási tisztviselőknek egyleti, társadalmi, közművelődési, közgazdasági és magyar nemzeti feladatukat az egyleti központ fejlesztésével és erősítésével, a hatáskörök eltagolása nélkül teljesíteni és hogy ezen módzat szerint nem lenne-e erősebb, egyöntetűbb, gyorsabb, megbízhatóbb, jobb a vármegyei tisztviselők egyleti működése.

Nem, mert ezen társadalmi, emberbaráti és hazafiúi kötelességek teljesítésére nem lehet törvényt alkotni, kényszerrel alkalmazni és nem lehet kívánni, hogy azok, akik valami kötelességek teljesítését önként, minden ellenszolgáltatás nélkül vállalják magukra, minden jogok gyakorlása nélkül, mintegy gépszerűen, vagy rabszolga módon felső parancsra teljesítsék azt.

Parancsszóra lelkesedni, ezeket a kötelességeket és feladatokat lelkesedés nélkül teljesíteni nem lehet.

Elismerem, hogy egy szervezet élén álló vezetőknek egyetlen erős központi szervvel intézni az egyesület közigazgatását kényelmesebb, mint sok alsóbb fokú, önkormányzati joggal és általában jogokkal felruházott szervekkel, de ezen érdek ezen kérdés elbírálásánál nem jöhet tekintetbe, mert nem a vezetőség érdekeinek és kényelmének biztosítására alakulnak a szervezetek, hanem a szervezeteket alkotó tagok érdekeinek megóvása és előmozdítása végett, vagyis közérdekből és így a szervezetek megállapításánál és kifejlesztésénél kényelmi szempontok nem jöhetnek tekintetbe.

Nem ismerhetem el azon feltehető állítást sem, hogy a Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesülete hatáskörének a vármegyénként szervezendő osztályok között leendő megosztásával megszűnik az egyesület egysége, hatalma, befolyása és tekintélye, mert az egymástól elszigetelt vármegyei tisztviselők vármegyénként külön-külön fognak tanácskozni a megoldásra váró kérdések felett és annyira eltérnek egymástól, hogy a központban nehéz lesz egyöntetű megállapodást létrehozni.

Ennek a lehetősége nem volna kizárva akkor, ha a szervezeti szabályzatban nem volna intézkedés, mely a megyei osztályoknak általános közügyekben való állásfoglalását és ezen ügyekben hozott határozataiknak végrehajtását az egyeslet jóváhagyásához nem kötné, ami a gyakorlatban nemhogy megnehezítené, de megkönnyítené az egyeslet közigazgatását és vezetését, mert míg eddig minden tag adhatott be indítványokat és csinálhatott magának pártot, ezután az indítványok előbb a megyei osztályokon átszűrődve, javítva és megfésülve fognak a központhoz kerülni, sok pedig fel sem fog kerülni, hanem kellő megfontolás után félretételek, vagy függőben tartatik, mert nem mutatkozik alkalmasnak arra, hogy a központ elé terjesztessék. Legalább fel lehet tételezni a vármegyei tisztviselők nagy többségének belátásáról és értelmiségéről, hogy csak jól megfontolt és jól megvitatott indítványokat és előterjesztéseket fognak arra méltatni, hogy azt az országos központ elé terjeszszék. S így abban, hogy vármegyénként külön-külön vitatják majd meg a fontos, általános érdekű kérdéseket, nemcsak veszedelmet nem látok, de alkotmányos felfogással méltányosnak, jogosnak, társadalmi és nemzeti, állami, közigazgatási és közszolgálati szempontból szükségesnek és üdvösnek tartok, mert minél többen és minél alaposabban szólnak egy kérdéshez, annál alaposabb lesz annak az elbírálása. Több szem többet lát és több világításba helyezett tárgynak minden részét jobban megláthatja a szemlélő. Minél több alkalma lesz a társadalom vezetésére hivatott vármegyei tisztvise-

lőknek egymással érintkezni, közérdekű kérdésekben eszmét cserélni, annál erősebb lesz a testületi szellem, annál inkább meg fogják szeretni a nem hivatalos közügyekkel való foglalkozást és annál több önmagát sem ismerő szerény, visszavonuló közlegényből képződnek majd tevékeny, buzgó, vezető szerepre hivatott lelkes vezérek és önzetlen munkások, ami az eddigi rendszerben kevésbé lehetséges.

Ha ez nem így volna, akkor minden téren el kellene törülni az önkormányzati rendszereket, pedig éppen ezzel ellenkező irányzat uralkodik a fel fogásban.

A közvélemény fentartandónak ítélte a vármegyei önkormányzati rendszert; a katolikusok már régen óhajtják egyházi közigazgatásukba behozni az önkormányzati rendszert.

Lehetetlen, hogy éppen a vármegyei tisztviselők törjenek lándzsát a központi egyleti közigazgatási rendszer jósága és a megosztott önkormányzati rendszer elvetése mellett.

A jelen központi szervezet nem alkalmas a testületi szellem kifejlesztésére, pedig erős testületi szellem nélkül erős, egységes tisztviselői egyesület nem képzelhető.

Érdeklődést kell önteni az egyesületi dolgok iránt a tagok lelkébe, amit minél több tagnak az egyleti életbe való tevékeny részvételbe bevonásával lehet elérni akkor, a mikor már a legsürgősebb anyagi igények kielégítést nyertek.

S ha bár talán ez a kedvező anyagi helyzet még messze áll, nem szabad várni a testületi szel-

lem fejlesztésével, mert a tagok érdeklődésére és lelkesedésére nemcsak azért van szükség, hogy az egyleti élet viruljon és hogy a tagsági díjak pontosan folyjanak be, hanem magasabb társadalmi, erkölcsi és nemzeti szempontokból is, a miknek megvalósítása, ha nincsen is felvéve az alapszabályokba, de be van írva minden hű magyar közigazgatási tisztviselő szívébe és lelkébe.

Ezek után kérem indítványomnak elfogadását.

Kelt Váczon, 1908. június 9.

Ivánka Pál
főszolgabíró,
a Váci Járási Közművelődési Egylet
elnöke.

Tárgy: *„A magyar nemzeti társadalom szervezése. Vármegyei, járási, városi közművelődési és közcélú egyesületek létesítése. A meglévő és létesítendő közművelődési és közcélú egyesületeknek az egész országra kiterjedő szervezetbe állítása. Az egész országra kiterjedő társadalmi, közigazgatási, önkormányzati rendszer megállapítása és társadalmi önkormányzati szervezetek létesítése.”*

III.

A Váczi Járási Közművelődési Egyesülethez, az Országos Magyar Szövetséghez, az Országos Magyar Iskola Egyesülethez és más közművelődési, közcélú hazafias egyesületekhez, valamint a városi kaszinókhöz és társaskörökhöz javaslat.

Nem áltatom magamat abban a feltevésben, hogy a magyar nemzeti társadalom szervezése tárgyában fentebb felhozott érveimmel és bizonyításaimmal minden jó magyar honfitársamat meggyőzőm, abban az aránylag csekély körben, amennyire gyenge szavam elhallatszik és ezen szerény írásom elterjedhet; arról azonban meg vagyok győződve, hogy nem vagyok magam az országban, aki velem ezen kérdésről egyenlően gondolkozik és igaz, őszinte szívből fakadó kiáltó szavamra ugyanoly őszinte szívből eredő száz felelet visszhangja fogja hullámozni a levegőt. A gyenge hangot

százszoros visszhang, a visszhangot érdeklődés, az érdeklődést tettvágy, a tettvágyat cselekvés fogják lánczolatossá összefüggésben követni és ha ennek a százak és százak szívéből és lelkéből kikelő tettvágnak és ebből eredő cselekvésnek egyelőre bár csak mérsékelt eredménye lesz is, boldog, megnyugtató érzés fogja eltölteni lelkemet s hiszem, mindazoknak lelkét, akik tudni fogják, hogy az eredmények létrehozásához az ő szerény munkálkodásuk is hozzájárult.

Nem ringatom magam abban a reményben sem, hogy a most elültetett fa már holnap, vagy a legközelebb jövőben fog gyümölcsöt teremni.

Aki már dolgozott, küzdött messze álló ezélok eléréséért, az tudja, hogy messze álló célokat ugrásokkal elérni nem lehet, hanem csak a „lassan járj, tovább érsz” régi, de nagyon igaz jelszónak szigorú betartásával. „A siker titka a várakozásban rejlik.”

Aki nem tud messze álló célok eléréséért küzdeni, fáradni, túrni, várni és lankadást nem ismerő kitartással munkálkodni, az jobb, ha rá sem lép arra az útra, mely a messze álló nagy célok felé vezet, mert az csak a komoly, hivatott küzdőket akadályozza haladásukban.

Tehát félre a kishitű kétkedőkkel. Csak azokhoz szólok, akiknek lelkében él a hit, remény és szeretet.

Rendíthetetlen hit, hogy a magyar nemzetben minden kelléke és feltétele megvan annak, hogy éljen, fenmaradjon és ebben a magyar vérrrel szerzett hazában a haladás fáklyavivője legyen.

Boldogító reménye annak, hogy a sok bűnhődés és megpróbáltatás után eljön az idő, amikor nemzetünk hányatott hajója végre a gazdasági és politikai függetlenség s a belső béke és egyetértés révébe ér.

Szeretete mindannak, ami a magyar nemzetet függetlenné, nagygyá, boldoggá tenni alkalmas.

Csak az álljon a magyar társadalom szervezésére kibontott zászló alá, akinek szívét és lelkét a hit, remény és szeretetnek ezen meggyőződése és érzése töltik be.

Ily meggyőződés és ily érzés által áthatott lelkes társadalom összetartással és kitartással folytatótt csendes, hangya-munkálkodással csodákat művelhet. Ily hazafiakból összeálló – nem is hadsereg – csak kis csapat, lassan-lassan elháríthat minden akadályt, mely haladásunk útjában áll.

Legyen csak minden városban és faluban egy pár oly lelkes honfi és honleány, akiket a megélhetés és családfenntartás gondjai nem kötnek le teljesen, elég arra, hogy egy pár év múlva az egész község közéletének irányát megváltoztassák és a társadalmi életet értékes tartalommal töltsék meg.

Azok, akikben megvan a készség és lelkesedés a köz szolgálatába lépni, de hiányzik a gyakorlati téren szereszhető tapasztalás, azt kérdik: mit kell tenni, hogy a magyar nemzeti társadalom szervezését előmozdítsuk és ezzel hozzájáruljunk a nemzet függetlenné és boldoggá tételéhez?

Dolgozni kell!

Dolgozni híven, lelkiismeretesen, alaposan, pon-

tosan, szorgalmasan, ügyszeretettel, kitartással, lelkesedéssel, azzal az öntudattal, hogy minden becsületes munka egyenlően szükséges a társadalomban és egyenlően tisztelendő, becsülendő.

Dolgozni a kenyérért, a családért, a községért, embertársainkért és a hazáért, a munkabírás idejében, reggeltől estig, és minden téren, melyre hivatásunk és tehetségünk vezet, nemcsak azért, hogy megelégedést és lelki megnyugvást szerezzünk magunknak, hanem azért is, mert az ember társas lény és mint ilyen, a saját egyéni boldogságát sem érhetné el a társadalomból kiszakítva, elszigetelten; valamint azért is, mert a nemzetek gazdagsága, műveltsége, hatalma, megelégedése és boldogsága attól függ, hogy a nemzeteket alkotó polgárok mily számban és mértékben teljesítik minden emberi és polgári kötelességeiket és mily mértékben veszik ki részüket a nemzetfentartó és a nemzet felvirágzását előmozdító munkából, aminek ellenértékét minden jó hazafi megtalálja azokban az állami és társadalmi intézményekben, amiket az állam és társadalom létesít és tart fenn az egyesek támogatásával és amelyek az egyes boldogulását is előmozdítják.

Minél hatalmasabb, minél gazdagabb, minél rendezettebb, fejlettebb, műveltebb egy nemzet, annál gazdagabbak, műveltebbek és boldogabbak annak polgárai is.

A hivatásszerű munka elvégzését mindenki megtanulja, de azt, hogy a társadalmi és hazafias közcélú feladatok- és kötelességeket miként kell végezni, sokan nem tudják.

Azt is éppen úgy meg lehet tanulni a gyakorlatban, mint más ismereteket és mesterséget, mert igaz az, hogy: „a gyakorlat a legjobb mester.”

Sokan tanultak meg úszni úgy, hogy vízbe estek, vagy vízbe lökték őket. Csak elhatározás, bátorság és kitartás kell hozzá.

Akiben megvan a készség a közügyek terén való komoly munkálkodásra, csak ugorjon bele és meg fogja tanulni azt, hogy mit kell tennie a közügyek szolgálatában, hogy hasznára legyen a társadalomnak, a nemzetnek és hazának.

Aki oly kedvező körülmények között van, hogy mesterek közelében élhet, jól teszi, ha azokhoz csatlakozik és azoknak útmutatását követi.

Minden jó magyar hazafi lépjen be valamely hazafias, közművelődési, közcélú egyesületbe és ott legjobb tudása szerint, lelkiismeretesen kezdje meg működését. Nincs az országnak oly része, ahol nem volna több közcélú egyesület. A legtöbb helyen igen sok egyesület van, úgy, hogy sok embert közömbössé tett már a sok egyesület működése, mert mindenikbe nem léphet be és így a sok közül nem tudván választani, egyikbe sem lép be; kevesebben vannak olyanok, akik mindenikbe, vagy legalább többbe belépnek és sokszor ugyanazon területen működő, egy cél felé törekvő, két vagy több egyesületben is működnének, ha képesek volnának többfelé egyenlő buzgóságot kifejteni.

Sok panaszt lehet hallani az egyesületek túlteltségéről és ebben van is valami. Ez a magyar társadalom szervezetlenségének a következménye. Megvan a jóakarát a társadalomban a közügyek

szolgálatában dolgozni, de eddig hiányzott a bátor és kitartó szervező képesség és a szervezés szükségességének tudata és meggyőződése.

Hála Istennek, ma már azon túl vagyunk. Megindult a szervezés, az erők összpontosítása minden irányban. Fel tehát a munkára magyar társadalom!

Megyék, városok és járások hű polgárai! Körös-körül lángokban áll a magyarság érdekeit – mint szerzett nemzeti kincseket – oltalmazó ezredéves udvarház. Meggyújtották saját testvéreink és élesztgetik belső és külső ellenségeink. Bármily anyagból legyen is a tető, ha nem oltjuk a tüzet nagyobb erélylyel és kitartással, mint amily erélylyel és kitartással élesztik azt: leég az „udvarház”.

Tegyük félre az utunkból a „ráérünk arra még” biztatást hangoztató Pató Pál urakat, a hályogos szeműeket, akik nem látják a tüzet, az eltompult idegzetűeket, a csüggedőket, akikből kihalt minden remény és serényen lássunk a dologhoz azokkal az eszközökkel, amik rendelkezésünkre állanak, de mindenekelőtt jöjjünk tisztába, kik és hányan vagyunk, a kik a tűzoltás nehéz és kitartást igénylő munkájára vállalkozunk, milyen eszközeink vannak? És egységes vezetés alatt, egyesített erővel, jól szervezeten fogjunk a munkához. De így és nem másként; mert ha elszórtan, csoportokra tagoltan, egységes vezetés nélkül, fejtellenül kezdünk a dologhoz, nem fogunk annyi eredményt elérni, mintha minden erőnket összpontosítva, működésünket sorban, egymásután a legveszélyeztetettebb pontokra irányítjuk, a munka rendjének megállapítását bízuk pedig a tapasztalt vezetőkre.

Így járnak el a rendszeres, szervezett tűzoltók.
Tanuljunk tehát mi is tőlük.
Ezeknek előrebocsátása után

indítványozom

tehát a Váczi Járási Közművelődési Egyletnek, az Országos Magyar Szövetségnek, az Országos Magyar Iskola-Egyesületnek és más közművelődési, közczélú hazafias egyesületeknek, valamint városi kaszinóknak és társasköröknek

1. vegyék megfontolás tárgyává, vajjon nem érkezett-e el az ideje annak, hogy a magyar nemzeti társadalom erejét megosztó, sokszor teljesen egyenlő, vagy sokban hasonló célok megvalósítására alakult és ugyanazon területeken működő egyesületeket egyesíteni kell.

Ha igen:

2. lépjenek az egy területen működő, egycélú egyesületek egymással érintkezésbe és mielőbb vigyék keresztül az egyesülést, mert ebben, – a mi úgyis sokfelé osztott – társadalmunkban nem azt kell fejleszteni, ami még többfelé tagol bennünket, hanem ami összeköt és egyesít;

3. vegyék megfontolás alá a városok és fejlettebb községek kaszinói és társaskörei, hogy nem volna-e mód arra, miszerint a kaszinók és társaskörök, közművelődési, közgazdasági és más közczélú testületek hazafias tartalommal úgy megtöltve, fejlődjenek a városi és vidéki nemzeti társadalom központjává és a közczélú egyesületek összekötő kapcsává; úgy mint a magyar közművelődési és közczélú egyesületek országos központi szerve és összekötő kapcsa

lesz, a június 20-21-én tartandó közművelődési országos kongresszuson létesítendő „Közművelődési Központi Tanács”;

4. hassanak oda az összes hazafias egyesületek, hogy a magyar társadalomnak önkormányzati szervezete a kipróbált vármegyei és járási beosztás szerint képeztessék ki, hogy végső fokon a KöZ művelődési Központi Tanácscsal összekötetésben, minden vármegyében megyei, minden járásban járási és a városokban városi egyegy társadalmi önkormányzati test: „vármegyei, járási, városi közművelődési és közczélú egyesület” név alatt létesíttessék, mely egyesületekben összpontosított erővel igyekezék a társadalom a saját összes helyi, társadalmi, hazafias és közczélú feladatait megvalósítani és az országos Közművelődési Tanács vezetése és útmutatása alapján az ország közművelődési, közgazdasági és hazafias közczélú működését támogatni.

Csak így lehet a magyar nemzeti társadalmat szervezni és a most szétagolt erőket összpontosítani.

Kelt Vácson, 1908. június 9-én.

Ivánka Pál
főszolgabíró,
a V. J. K. E. elnöke.